

dzie, to fakt obecnego występowania dębów w Pieninach jest zjawiskiem godnym zarejestrowania.

Można mieć nadzieję, że znajdujące się dęby na obszarze Pienińskiego PN będą otoczone szczególnie troskliwą opieką, natomiast egzemplarz rosnący przy Starej Drodze zostanie uznany za pomnik przyrody, chociaż nie ma grubości wymaganej dla pomnikowych drzew (zwalnia go od tych wymogów jego naturalne stanowisko). Podjęcie takiej decyzji będzie pewną szansą, że nie zostanie on wycięty, jak to miało miejsce w przypadku egzemplarza rosnącego w Hałuszowej.

Jerzy Dziewolski

Stanowisko nasięźrzału pospolitego *Ophioglossum vulgatum* w Roztoczańskim Parku Narodowym

Nasięźrzał pospolity *Ophioglossum vulgatum* jest jednym z dwu gatunków rodzaju *Ophioglossum* występujących w Polsce. Należy do grupy paproci grubozarodniowych *Filices*, *Eusporangiatae*, które wywodzą się bezpośrednio z górnodewońskich paproci o bardzo pierwotnej budowie zarodni, tzw. *Primofilices* (Karpowicz 1972).

Nasięźrzał pospolity jest wieloletnią rośliną o dość niepokaznych rozmiarach, z reguły osiąga 5—30 cm. Liść składa się z dwu części — płonnej (trofofilowej) i zarodniośnej (sporofilowej), które nie są ustawione w tej samej płaszczyźnie. Z podstawy części asymilacyjnej liścia, o kształcie jajowatym lub lancetowatym, wychodzi kłosa zarodniośny, który pojawia się w czerwcu i lipcu.

Ogólny zasięg *Ophioglossum vulgatum* obejmuje północną część Europy po Rosję (wyluczając obszar Niziny Węgierskiej i rosyjskich stepów), zachodnią, północną i wschodnią Azję oraz Amerykę Północną. W Polsce spotykany jest dosyć rzadko na niżu i w niższych położeniach górskich (Hegi 1965, Szafer i in. 1986). Na obszarze Roztoczańskiego Parku Narodowego (RPN) w obecnych granicach notowany był tylko na jednym stanowisku w okolicach gajówki Kruglik, w widnym lesie sosnowym na siedlisku grądowym (Izdębski 1960). Stanowisko to nie zostało jednakże potwierdzone w trakcie badań nad inwentaryzacją fitosocjologiczną zbiorowisk roślinnych RPN w latach 1981—1989 (Izdębski i in. 1992). Występowanie nasięźrzału pospolitego na nowym stanowisku stwierdzono w 1990 r., przy okazji prowadzonych przez autorkę badań nad strukturą i dynamiką populacji starca kędzierzawego *Senecio rivularis*, na jedynym znanym dotychczas stanowisku tego gatunku zarówno na Roztoczu, jak i na całej Lubelszczyźnie (Czarnecka i Lorens 1986).

Nasięźrzał pospolity występuje na obrzeżu wspomnianej populacji starca, w oddz. 259g obwodu ochronnego Obroc, w odległości około

100 m na SW od linii kolejowej Warszawa—Bełzec. Omawiany płat leży w lokalnym zagłębieniu terenu w obrębie terasy zalewowej niewielkiego, śródleśnego potoku Swierszcz. Gleba, jaka się tutaj wytworzyła, należy do gleb torfowych torfowisk niskich. Torf zawiera około 80% substancji organicznej i wykazuje odczyn lekko kwaśny. Zagłębienie porasta fragment podsuszzonego olsu porzeczkowego *Ribonigri-Alnetum*, z udziałem antropogenicznej, ok. 80-letniej sosny. Sosna *Pinus sylvestris* tworzy górną podwarstwę drzewostanu, w dolnej zaś dominuje olsza czarna *Alnus glutinosa*, a domieszkę stanowią świerk *Picea abies* i brzoza omszona *Betula pubescens*. Podszyt, rozmieszczony dosyć nierównomiernie, osiąga wysoki stopień zwarcia (60%) i złożony jest głównie ze świerka, w mniejszym stopniu krużyny pospolitej *Frangula alnus* i olszy, głównie pochodzenia odroślowego.

Warstwa zielna jest bujna (pokrycie 80%) i ze względu na znaczącą się strukturę kępkowo-dolinkową zbiorowiska ma układ mozaikowy. Miejsca najsilniej uwilgotnione zajmują gatunki bagienne, jak: kozłek całolistny *Valeriana simplicifolia*, turzycza błotna *Carex acutiformis*, tarczycza pospolita *Scutellaria galericulata*, gorysz błotny *Peucedanum palustre*, przytulia błotna *Galium palustre* i inne. U podnóżu niewysokich kęp grupują się rośliny olsowe, np. turzycza długokłosa *Carex elongata*, psianka słodkogórz *Solanum dulcamara* i narecznica błotna *Thelypteris palustris*. Zbocza kęp i umiarkowanie wilgotne dolinki zasiedlają gatunki grądowe, głównie czartawa drobna *Circaea alpina*, niecierpek pospolity *Impatiens noli-tangere*, kostrzewa olbrzymia *Festuca gigantea* i prosownica rozpierzchła *Milium effusum*. Wśród gatunków towarzyszących znacznym udziałem wyróżniają się: pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*, wietlica samicza *Athyrium filix-femina* i mięta nadwodna *Mentha aquatica*.

W najbliższym sąsiedztwie nasięźrzału pospolitego, którego płat przylega niemal bezpośrednio do strumyka, zaznacza się występowanie takich gatunków turzyc, jak: turzycza odległokłosa *Carex remota*, t. gwiazdkowata *C. stellulata* i t. pospolita *C. nigra*. Znaczny jest także udział śmiałka darniowego *Deschampsia caespitosa* i trzęślicy modrej *Molinia coerulea*.

W warstwie mszystej (pokrycie 60%) największy udział — w zależności od stopnia uwilgotnienia podłoża — mają: płonnik strojny *Polytrichum attenuatum*, rókiet pospolity *Pleurozium schreberi*, tu-jowiec tamaryszkowy *Thuidium tamariscinum*, drabik drzewkowy *Climacium dendroides* oraz gatunki z rodzaju *Mnium*.

W 1990 r. w opisywanym płacie zanotowano kilkaset pędów nasięźrzału pospolitego. Dalsze losy populacji tej stosunkowo rzadkiej i interesującej paproci będą śledzone przy okazji badań nad starcem kędzierzawym.

Bożenna Czarna cka

PIŚMIENNICTWO

Czarnecka B., Lorens B. 1986. *Zmiany jakościowe i ilościowe roślinności zielonej w obrębie płatu z *Senecio rivularis* (W. K.) D. C. w Roztoczańskim Parku Narodowym*. Ann. UMCS C, 41: 73—78.

Hegi G. 1965. *Illustrierte Flora von Mittel-Europa*. B. I. Carl Hauser Verlag, München.

Izdebski K. 1960. *Rzadsze rośliny lasów Środkowego Roztocza (nadleśnictwa: Kosobudy, Zwierzyniec, Krasnobród)*. Fragm. Flor. et Geobot. 6/4: 465—479.

Izdebski K., Czarnecka B., Grądziel T., Lorens B., Popiołek Z. 1992. *Zbiorowiska roślinne Roztoczańskie-go Parku Narodowego na tle warunków siedliskowych*. Wyd. UMCS, Lublin.

Karpowicz W. 1972. *Paprocie*. PWN, Warszawa.

Szafer W., Kulczyński S., Pawłowski B. 1986. *Rośliny polskie*. PWN, Warszawa.

Z NASZYCH REZERWATÓW

Zmiany stanu rezerwatów przyrody dokonane w 1992 roku

W 1992 r. liczba rezerwatów zmniejszyła się o 24 obiekty w stosunku do roku poprzedniego. W związku z powołaniem parków narodowych: Drawieńskiego, Poleskiego i rozszerzeniem granic Bieszczadzkiego, odpisano z rejestru 22 rezerваты. Obszary tych rezerwatów znalazły się bowiem w granicach nowo utworzonych parków (16 rezerwatów) i powiększonego Bieszczadzkiego PN (6 rezerwatów). Skasowano także 2 rezerваты, w których przedmiot ochrony przestał istnieć.

Na dzień 31 grudnia 1992 r. istniało w Polsce 1038 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 122 300 ha (tab. 1), co stanowi 0,39% powierzchni kraju. Średnia wielkość obiektów rezerwatowych wynosiła 117,85 ha.

Rezerваты, które utraciły podstawę prawną

Na podstawie zarządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 11 lutego 1992 r. (M. P. nr 6, poz. 39, z 26.02.1992 r.) w sprawie zniesienia ochrony obszarów uznanych za rezerваты przyrody utraciły podstawę prawną następujące obiekty: